

Obtožnica.

Študentovi zapiski. — Ivan Dornik.

Veliko mesto, 10. III. 1917.

Moje mlade roke so vklenjene v ječi štirih ozkih sten, med kupi zaprašenih knjig. Telo se mi boči čez mizo, prsti mi trepetaje premetavajo liste, oči požirajo vrsto za vrsto, naglo, hlastno in lačno; toda misli silijo iz te ozke črepinje, prodirajo čelo in kričé.

Kakor toče poln oblak visi življenje nad menoj: ne more se izsuti, ne izgrmeti, ne izgovoriti. Vse stoji — grozeče in nepremično — kakor da bi gledal v mrtev obraz. In vendar je življenje tam zunaj tako silno, kakor še ni bilo nikoli prej.

Samo misliti morem na grozoto, ki se godi za gorami: misli se zaletavajo tja kakor večče proti plamenu in se trudne, ožgane vračajo. Kakor hlastajoč požar divja življenje na vseh straneh, samo tukaj ne, pred menoj, da bi planil vanj, da bi se izkričal, izgorel. Moj glas, ki buči v duši kakor vihar, stiskajo štiri stene med se, ga požirajo, da neslišno zamira.

Od vseh strani šume potoki krvi; ne vidim jih, le slutim jih in slišim jih, ki hrume kakor naraščajoča povodenj. Tisoč smrti sega po moji duši in mi jo trga iz prsi. V bolečini se mi krivi telo nad mizo kakor suh trs v zapuščenem vinogradu. Tisoč smrti govori okrog in okrog, moja usta pa se vijejo v krču molka in neizgovorjenih besedi. Tisoč ječanj in tisoč vzdihov se vsako minuto požeje v nebo: moje prsi pa se širijo in se ne morejo razširiti, roke se dvigajo in se ne morejo dvigniti.

Vsi ti kriki, vsa ta ječanja, vsi ti vzdihni vró v mojo dušo; kakor potoki se zbirajo v njej: moja duša je kakor zvon, ki s svojo bronasto pesmijo zastonj čaka udarca kladiva, da se izpoje.

12. III. 1917.

Zdi se mi, da vsak dan vse manj razumevam. Vsak dan mi prinese kaj novega, ob čemer obstrmim in ne morem izpregovoriti besede. Kar mi je bilo jasno prej, ali se mi je vsaj zdelo jasno, se sedaj počasi odmika od mene.

Z vsakim dnem imam manj besed. Tiho je v srcu, tiho v duši. Kakor vrt sem, na katerem ne vztrepeta noben list, pa je v slednji bilki veliko življenje — —

Danes se je zarežal pred menoj grozen obraz. Ne vem mu imena. Strašen je in vedno bolj se mi

bliža. Ko sem pogledal vanj, so mi omahnile roke in spoznal sem, da ne gre več.

Ne gre več!

Rijem v knjige, s silo se skušam pririti do luči, toda vidim, da ne pridem do nje. Ni več daleč: tri mesece še. Za temi tremi meseci stojita zмага in življenje.

Med knjige in mene se je zarežal ta satanski obraz. Med življenje in mene se je postavil in se mi bliža.

Slutim nekaj, kar bo prišlo in česar se bojim; zato sem vzel pero, da napišem te tesne trenutke. Težko jih pišem, toda moram jih. Moram! —

13. III. 1917.

Celo noč sem se boril z obrazom. Od blizu je režal vame in me je preganjal, ko sem hotel bežati. »Kaj hočeš od mene?« sem ga vprašal obupan.

»Mladost!« je trdó odločil.

Do kosti me je prezeblo.

»Kdo si?« sem šklepetal z zobmi.

»Ta čas!« se je zarežal in je raztegnil čeljusti po meni. Zakričal sem in sem se poten zbudil.

Ne! Mladosti ne! Ne tega bogastva! Še je moč! Z njo se bom prebil do odrešenja, do svobodnega zraka, kjer se bodo razpele prsi in se bo duša razkričala! —

14. III. 1917.

Ko sem se danes vlekel k mizi, odprl knjigo in se sklonil čez njo, da bi pričel boj z obrazom, je stala za prvo vrsto beseda: Lačen! za drugo beseda: Kruh!

O! — —

Zaprl sem knjigo, vstal in šel. Kakor senca. Obleka visi na meni, kakor da bi jo nesel obešeno na palici. Postajal sem ob vratih vsake gostilne in srkal vase vonj iz kuhinj, ko so se odpirala vrata.

V nekem samostanu mi je dal vratar kosček kruha. Tamkaj sem videl sedeti na pragu deklico postaranega, suhega, blede zelenega obraza; kakor dve palčki sta ji ležali roki čez naročje; v eni je držala žlico. Pokvečeni, drobni nogi sta žalostno moleli izpod strganih cunj. Pogledala me je mirno, nedolžno, vdano. Vzdihnil sem, da me je zbolelo v srcu.

Kajti tam po tistih ulicah sem jih srečaval mnogo, mnogo: majhni otroci, blede zelenih obrazov, izsušenih rok in nog, zaviti v razcapane cunje.

Oči so lačne, a mirne, vdane. Hodijo po ulici in počasi, počasi umirajo — —

Ko sem stopil v sobo, sem si obrisal potne kaplje s čela. Sedel sem h knjigi; pa sem zakašljaj, čudno in suho.

Ali že? —

Ne, še ne!

15. III. 1917.

Boril se bom s tem satanskim obrazom, bil ga bom v ta udrti obraz, v te zlobne čeljusti. Boril se bom — za življenje: za to mlado življenje, ki se še razvilo ni, ki je komaj začelo brsteti.

Napravil sem se in sem šel zopet srkat vase vonj iz gostilen. Noge so se vlekale za mano, težko, nerade, kakor da bi bile privezane k tlom.

Na praگو pri samostanu sem našel tisto deklico: z žlico v roki, mirno pričakujoč je zdela tam. Dvignila je obraz in se mi je nasmehnila.

Sestra! Sestrica! sem vzdihnil in sem imel vse solzne oči.

16. III. 1917.

Skoraj vsak dan raznašajo otroci in ženske posebne izdaje po mestu. Tudi danes je bilo kričanje po vseh ulicah. Stopil sem za debelega gospoda, ki je sredi ceste razkoračen držal v roki list in bral.

»Naši so po težkem boju zasedli vas in ujeli 3000 sovražnikov.«

»Eh!« je rekel debeli gospod ježno, »za tako malenkost pa posebna izdaja! Ali je vredno!«

Obrnil je list in pogledal, če je na drugi strani kaj več. Druga stran pa je bila čisto bela; toda meni se je v tistem hipu zazdela čisto rdeča: tista stran je bila poškopljena s krvjo naših, ki so padli, ko so jemali vas —

Sedaj hodijo pred mano te rdeče strani, da vidim krvavo povsod, kamorkoli pogledam.

18. III. 1917.

Drugi dan je, kar že nisem nič jedel. Ne upam si iz sobe; kajti včeraj so pobrali sredi trga žensko, ki je padla: sestradana in onemogla. Kup ljudi se je nabral okrog nje. Ko je prišel rešilni voz, so jo naložili nanj in odpeljali. Potem pa je bilo zopet vse čisto navadno.

Hitel sem domov, da bi ne padel tudi jaz. Nočem pokazati! Pojdimo se borit z obrazom, ki nas spremlja in sika v nas ostudne besede! —

19. III. 1917, ob 11. uri dopoldne.

Zjutraj sem se pogledal v zrcalo in se nisem več spoznal: ušesa so mi odstopila, oči upale, se razširile. In zakaj gledajo tako plaho? Ko sedim pri mizi, se mi zdi, da stoji nekdo za mano in čaka.

19. III. 1917, ob 12. uri ponoči.

Lačen, lačen!

Tretji dan, odkar sem jedel. Počasi tekó ure in tako hitro. Komaj diham. Preje sem vstal od mize, pa sem se opotekel proti steni in padel. Stemnilo se mi je pred očmi. Dolgo nisem mogel vstati. Bilo me je strah; zato sem hotel poklicati samega sebe, pa ni bilo glasu iz grla: samo zašumelo je v njem, kakor da bi stopil na suho listje.

S prsi ležim na mizi, ker se ne morem več vzravhati. Samo kosček kruha! Četudi bi bila samo skorja, trda ko kamen. Namočil bi jo v vodo in pogoltnil —

Kako majhna je že moja roka! Do konca prstov kri ne pride več: nohti so že čisto beli. V grlu je suho in kakor da bi me kdo tiščal za goltanec. Okrog vratu se stiska železen obroč. Ustnice so kakor suho listje: če jih premaknem, zašumé kakor suho listje.

20. III. 1917, ob 9. uri dopoldne.

Sanjalo se mi je nocoj, da sem šel k poroki. Nevesta je bila mlada, bela kakor lilija. Ovijala se me je kakor bršljan in jaz sem bil srečen v morju njenih oči — —

Ne upam si več pogledati vanj, ki se reži pred mano; ne upam se ozreti nanj, ki tiho čaka za mano. Moje misli so vse plahe, kakor ptič zvečer, če ga prebudiš — —

20. III. 1917, ob 2. uri popoldne.

Ali bi vstal in treščil s pestjo ta obraz pred seboj?

Vstati ne morem! — In kje sta moč in pest? Lice, vrat, prsi — sama kost. Rami lezeta na prsih skupaj, kakor da bi mi jih kdo pritiskal s kolenom.

Težko držim pero, težko pišem; toda moram nadaljevati to obtožnico do zadnje pike.

Pride trenutek, ko bi rad jokal. Nato se zopet dvigneta v meni sila in upor: Ne! Ne šel! Ustnice bi razgrizel, sunil bi to težko skalo s svojih pleč; vse, kar leži na meni, bi spraskal, raztrgal in vstal močan, mlad, silen!

20. III. 1917, ob 6. uri zvečer.

Ali bom zblaznel?

Samo zblazneti ne, samo tega ne!

20. III. 1917, ob 11. uri zvečer.

Kdo ima pravico do mojega mladega življenja? Kaj mi ga jemljete? Kaj mi ožemate pljuča?

Moja mladost se je umivala v solzah, s trpljenjem se je škropila, in koder je šla, se je poznal sled krvi za njo.

Kakor pravljica se mi zdi misel na smeh, ki mi je davno izzvenel.

Kdaj že so dale moje ustnice življenje zadnji veseli besedi!

Kakor pes sem stisnjen hodil ob zidu in sem požrl, kar so mi vrgli.

In sem čakal, kdaj vzide solnce na mojem nebu — —

Hodil sem okrog po kotih in ovinkih in sem iskal bratov, ki so bili meni podobni.

Otiral sem jim solze in sem jim stregel, ko so ležali bolni in brez pomoči.

Njih vzdihne sem zbiral in njih besede sem si zapisoval, da jih ne pozabim — —

Kadar sem bil najbolj lačen, sem poiskal brata, ki je bil bolj lačen nego jaz: in bilo mi je dobro.

Kadar sem bil najbolj raztrgan, sem zopet poiskal brata, ki je bil bolj raztrgan nego jaz: pa mi je bilo dobro.

Kajti v meni je vihrala silna mladost.

Toda zakaj mi jemljete mlado življenje?

Kosček kruha, samo kosček kruha! —

21. III. 1917, ob 2. uri po polnoči.

Še malo sveče je. Pisal bom, dokler bo gorela. Potem ugasneva oba.

Gorjé!

Kdaj boste izbrisali ta svoj greh, o ljudje! Pre-

grešili ste se nad mladim življenjem — odmaknite svoje umazane roke, da poženemo, da se razživimo, da vzcvetemo, da zazelenimo!

Skal ste naložili na naše mlade prsi, da ječe in hropejo pod njimi.

Prokleti! —

Na vesti imate tisoč mladih življenj, ki ste jih pohodili s svojimi okrvavljenimi nogami.

Tisoč mladih življenj!

Iz grobov bodo trkala na nebo in klicala mlaščevanje nad vas in vaše otroke!

Iz groba bom vpil v nebo in vas bom tožil, ki ste izsesali življenje iz mene. Iz groba bom vpil in bom pričal za svoje mlade brate!

Moj obraz — izsušen in koščen — bo hodil za vami in vas bo preganjal in se bo zasajal v vas z osteklenelimi očmi! — —

* * *

Tisti, ki je pisal to obtožnico, je ležal na tleh majhne, vlažne, mrzle sobe, z oknom na tesno dvorišče. Iz ust mu je rdel čez brado, vrat, obleko, na podnice strjen curek krvi. Ko sem ga zagledal, sem se prestrašil tako, da sem odskočil korak nazaj: oči so bile široko odprte in so stekleno gledale naravnost vame.

Sedaj me ta obraz povsod preganja. Ko grem po temnih potih, ga vidim pred seboj; ko stopim v temno sobo, gleda vame.

Iz zmečkanega zvezka, ki sem ga potegnil iz mrzlih rok, sem ti prebral, o brat, kar mi teži dušo.

